

РОЗДІЛ 4

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 373.5.016:78:008]:027.8

Аліксійчук О. С.

ЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ (МЕДІАТЕКИ) У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ УЧНЯМИ 9-11 КЛАСІВ КУРСУ «ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА»

Стаття присвячена проблемі впровадження інноваційних педагогічних технологій на уроках світової художньої культури. Описано значення активного використання читального залу (медіатеки) у процесі опанування старшокласниками даного курсу. Розглянуто принципи самоосвіти, який сприяє розвитку навичок навчально-виховної роботи на основі комплексного засвоєння предметів гуманітарного циклу а також розширенню світогляду учнів.

Ключові слова: навчальний процес, самоосвіта, активізація педагогічного процесу, світова художня культура, бібліотека, медіатека, учні старших класів.

З кожним роком шкільні навчальні програми поновлюються та ускладнюються. Курс “Світова художня культура” був уведений в шкільну програму у якості обов’язкового лише з 2009-2010 н.р., але протягом тривалого часу він викладався як факультативний, що дало змогу науковцям та педагогам накопичити об’ємний навчально-методичний матеріал. З метою формування у старшокласників цілісної картини світу, уявлення про взаємозв’язок і взаємозалежність мистецьких і культурних явищ у 80-90-х рр. з’явилися різні вітчизняні та зарубіжні авторські програми (В.Біблер, Л. Ващенко, З.Гельман, Л.Кондрацька, Л.Левчук, Л.Масол, Н.Миропольська, О.Оніщенко, Л.Предтеченська, З.Шевченко, О. Щолокова, та ін.), розроблені для учнів ліцеїв, гімназій, спеціалізованих класів гуманітарно-естетичного профілю. Провідні українські й російські науковці приділяють увагу розробкам в галузі світової художньої культури вже досить давно. Це пов’язане з тим, що саме в старшому шкільному віці виникає потреба естетичного й морального осмислення навколишньої дійсності. Інтенсивного характеру набувають пошуки власної програми життя, завдяки сприйманню творів мистецтва відбувається кореляція між інтелектуально-пізнавальною та емоційно-чуттєвою сферами (Л.Божович, І.Кон та ін).

У зв’язку з цим підвищується роль і значення шкільних бібліотек. Вони стають центрами інформаційної підтримки і розвитку інтелектуального потенціалу учнів, а їх співробітники – партнерами учителів у вирішенні цього важливого педагогічного завдання.

Сучасні шкільні бібліотеки відкривають старшокласникам широкі можливості для різноманітних видів активної діяльності крім роботи з друкованими джерелами інформації учням пропонуються відеофільми, диски з музичними записами, доступ до ресурсів Інтернету тощо. Школи активно починають оснащуватись медіатеками, які є інформаційним центром для вчителів і учнів школи. Читальний зал шкільної бібліотеки розширює свої функції від звичайного місця збереження та видачі книг до середовища ефективної роботи з інформацією на різних носіях.

У науковій літературі висвітлено різноаспектні проблеми взаємодії людини з комп’ютерними технологіями на рівні «нової свідомості», «нового мислення», «нових партнер-

ських стосунків» (А. Берг, В. Винокуров, К. Зуєв, М. Сенченко, Ф. Рібаков, Е. Семенюк, Г. Смолян, А. Урсул та ін.); реалізації специфічних функцій комп'ютера в процесі навчання з застосуванням програмних педагогічних засобів (О. Гончаров, Ю. Кузнецов, Є. Маргуліс, І. Мархель, В. Монахов, Й. Ривкінд, Є. Рябчинська та ін.).

Проблемою формування у старшокласників цілісної картини світу, уявлення про взаємозв'язок і взаємозалежність мистецьких і культурних явищ на уроках світової художньої культури займалися ряд вітчизняних та зарубіжних вчених: В.Біблер, Л. Ващенко, З.Гельман, Л.Кондрацька, Л.Левчук, Л.Масол, Н.Миропольська, О.Оніщенко, Л.Предтеченська, З.Шевченко, О. Щолокова, та ін.

Проблема використання комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи недостатньо вирішена навіть на теоретичному рівні, а це, у свою чергу, негативно позначається також на вирішенні практичних завдань використання комп'ютера безпосередньо у навчанні.

Мети статті – розглянути педагогічні умови застосування уроків у сучасному читальному залі (медіатеці) у процесі опанування курсу світової художньої культури у загальноосвітній школі, обґрунтувати доцільність використання принципу самоосвіти в процесі вирішення художньо-освітніх і загальновиховних завдань.

Комп'ютер сьогодні стає незамінним помічником вчителя та учня в опануванні інформаційними потоками, допомагає моделювати та ілюструвати процеси, явища, об'єкти та події. Навчити дитину, яка потрапляє у «електронне середовище», орієнтуватись у ньому, набувати навички адекватного сприймання, переробки і аналізу інформації, яку отримуємо з різних джерел, критично її переосмислювати та опрацьовувати і є однією з важливих завдань сучасної школи. У розв'язанні цього завдання вагому роль відіграють шкільні медіатеки.

У бібліотечній енциклопедії «медіатека» визначається як сучасна назва публічних бібліотек, фонди яких містять різноманітні типи інформаційних джерел: друковані, електронні, мультимедійні, а також мають обладнання, необхідне для їх зберігання та відтворення (відеокамера, магнітофон, відеомагнітофон, мультимедійні проектори тощо) і доступ до них через комп'ютерну мережу, включаючи Інтернет [5].

Термін «медіатека» почав використовуватись у Франції (в кінці ХХ ст.). Він передбачає створення інтегрованого культурного простору, в якому використовуються різні засоби комунікації. В освітніх закладах медіатека є структурним підрозділом або облаштовується на базі читального залу бібліотеки чи комп'ютерного класу. Фонд медіатеки залежить від рівня матеріально-технічної бази школи та від компетентності співробітників, які є посередниками між фондом та користувачами. Бібліотека і медіатека співвідносяться як частина та ціле.

Вчителі світової художньої культури можуть використовувати на уроках ті відео-, аудіо- та мультимедійні видання, які зберігаються та регулярно поповнюються у шкільному медіафонді. У читальному залі медіатеки обов'язково повинна бути комп'ютерна зона (з виходом в Інтернет), сканер, мультимедійний проектор, телевізор, відеомагнітофон, ксерокс, музичний центр тощо. Бібліотека повинна постійно інформувати педагогічний склад та учнів про нові надходження медіаресурсів (інформаційний бюлетень, буклети).

Однією з нових форм роботи бібліотеки на допомогу навчальному процесу є організація медіавиставок. Така форма виставки користується великим успіхом серед читачів. Школярі мають можливість не тільки читати книги, періодику, але і отримувати доступ до CD та DVD-дисків; можуть прослуховувати та переглядати відеозаписи, використовуючи це для підбору інформації до написання доповідей, рефератів, для підготовки до уроків, проектів, диспутів, семінарів тощо.

Завдання уроку в читальному залі (медіатеці):

- навчити учнів самостійно підбирати та опрацьовувати матеріали, формувати у них стійку мотивацію, спрямовану на усвідомлений підхід до навчання і самоосвіти;

- виховувати творчого читача, стимулювати і активізувати в учнів стійкий інтерес до опрацювання матеріалів з художньої культури;
- заохочувати до роботи з друкованими джерелами інформації підрастаюче покоління;
- формувати у читачів ставлення до книги, як до джерела досвіду людства;
- ставлення до бібліотеки (медіатеки) як до інформаційно-освітнього та виховного духовно-культурного центру.

На сьогоднішній день традиційна подача матеріалу такого складного комплексного інтегрованого курсу як «Художня культура» неможлива без занурення в атмосферу нових комп'ютерних інформаційних технологій. Відбувається інтеграція курсів інформатики, медіакультури та світової художньої культури для оволодіння мовою різних засобів інформації та технологій їх використання. Такий підхід (медіаосвіта) дає можливість самостійної пошукової діяльності та активного включення творчих здібностей учнів. Основним завданням медіаосвіти є підготовка підрастаючого покоління до життя у сучасних інформаційних умовах, до сприймання різноманітної інформації, її розуміння, усвідомлення наслідків її впливу на психіку. Можна визначити переваги використання Інтернету в освітньому процесі: займає невеликий проміжок часу (звичайно, при умові, що швидкість подачі інформації буде високою); розвиває вміння працювати з варіативною інформацією; сприяє розвитку вміння порівнювати, співставляти, обирати; розвиває пізнавальний інтерес до предмета [6].

Безпосередньо у ході освітнього процесу в рамках традиційної системи викладання предмету «Художня культура» джерела інформації із Інтернету можна умовно розподілити на три частини:

1. Інформаційні ресурси, які використовуються в якості форми уроку (інтернет-урок).
2. Інформаційні ресурси, які використовуються для підготовки до уроку.
3. Інформаційні ресурси, які можна використовувати у позаурочній діяльності.

Інформаційні ресурси, які використовуються в якості форми уроку (інтернет-урок). До інформаційних ресурсів, які можна використовувати в якості форми уроку, в першу чергу можна віднести сайти, де інформація розміщується на одній web-сторінці, швидкість збільшення фотографій і зображень висока, а завантаження сторінок не займає багато часу.

Тож, ресурси мережі Інтернет можуть бути використані в якості:

1. *Музею.* Можна зробити віртуальні екскурсії по світових музеях (сайт <http://www.museum.ru/>). Щоб відвідати музеї України, які мають свої сторінки в Інтернеті, можна скористатися ресурсами порталу «Антикварний салон» (<http://www.antiq.com.ua/museum/ukraine.htm>). Ще одне посилання <http://hutsul.museum/> – «Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім.Й.Кобринського».

2. *Підручника.* В Інтернеті завжди можна знайти електронні версії підручників з художньої культури як україномовних, так і інших видань. Наприклад, на «Освітньому порталі» (<http://www.osvita.org.ua/school/books/>). Крім того, завжди можна скласти список сайтів з певної теми, якими учні можуть скористатися на уроках.

3. *Словника, енциклопедії, довідника.* Роботу з новими термінами, поняттями, іменами теж можна організувати через Інтернет. Це сприяє полегшенню сприймання нового слова, його запам'ятовування.

З цією метою можна використати Вікіпедію (<http://ru.wikipedia.org/wiki/> Вікіпедія (російськомовна), або <http://uk.wikipedia.org/wiki/> Головна сторінка (україномовна). Доречно скористатися, наприклад, спеціалізованими сайтами, такими як «Міфологічна енциклопедія» (<http://mythology.narod.ru/>), включивши інформацію з неї в урок. Інформація на цьому сайті представлена лаконічно, стисло. Але її достатньо, щоб розкрити мету, яку вчитель ставить перед собою. Цю інформацію можна використовувати безпосе-

редньо на уроках при першому знайомстві з міфологією, а потім на узагальнюючих уроках. Наприклад, після свого вступного слова про загальні риси єгипетської міфології, вчитель може організувати роботу з відповідним розділом на сайті. Тут учень може самостійно ознайомитися з основними давньоєгипетськими богами, щоб самостійно підготувати доповідь та виступити з відповідним усним повідомленням. Така учнівська робота може бути як груповою, так і індивідуальною. При груповій роботі учні можуть опрацьовувати не один, а декілька розділів сайту.

Використовуючи подібні сайти, можна організовувати уроки в нетрадиційній формі – уроки-подорожі, уроки-екскурсії, уроки-дослідження тощо. Більшість подібних сайтів мають свої пошукові системи. Це полегшує пошук необхідної інформації. Наприклад, на сайті «Міфологічна енциклопедія» достатньо ввести слово для пошуку на головній сторінці.

Наведемо приклади ресурсів, які можна використовувати на уроках:

Сайт <http://hisvostok.ru/> – «Мистецтво країн Сходу».

Сайт <http://nesusvet.narod.ru/ico/> – «Ікони. Іконографія».

Сайт <http://mify.org/> – «Міфи Стародавньої Греції».

Сайт <http://vm.kemsu.ru/rus/palaeolith/cavepaint.html> – «Первісне мистецтво. Віртуальний музей».

Сайт <http://virtualeuropa.narod.ru> – «Віртуальна Європа».

Сайт <http://lucl.lucl.kiev.ua/start/kraini.html> – «Країни Світу».

Сайт <http://www.sacralart.com.ua/> – «Сакральне мистецтво Галичини».

Інформаційні ресурси, які використовуються для підготовки до уроку. У цей розділ можна віднести ті ресурси, які можуть бути використані під час підготовки до уроку:

- сайти, що містять об'ємні тексти і це вимагає аналізу і обробки інформації, подачі її частинами; сайти з невисокою швидкістю завантаження матеріалів;
- сайти, які містять методичні розробки, обмін досвідом, теоретичне обґрунтування використання тих чи інших методів, прийомів та форм роботи;
- сайти музеїв.

Як приклад, можна навести сайт «Мистецтво» (<http://www.art.ioso.ru/index.php>). На цьому сайті є кілька тематичних розділів «Форуми», «Освітні ресурси», «Конференції і семінари», «Банк методичних розробок», «Віртуальна галерея» і «Театр моди». На головній сторінці розміщені новини сайту.

Розглянемо деякі із розділів:

1. «Освітні ресурси».

Цей розділ містить перелік демонстраційних засобів навчання, слайд-комплекти, відео-записи, комп'ютерні засоби навчання, методичну літературу і перелік інтернет-ресурсів з коментарями, що можна знайти на цих сайтах.

2. «Банк методичних розробок».

У розділі можна знайти авторські методичні розробки учасників проекту за останні декілька років. Причому роботи не лише вчителів, але й творчі роботи учнів.

3. У «Віртуальній галереї» можна знайти «Єгипетські таємниці», «Грецькі пасторалі», «Перлину Сходу» та ін.

Додаткові ресурси для організації уроку:

Сайт <http://lgarmash.narod.ru/> – «Художня культура для 9, 10 та 11 класів українських загальноосвітніх закладів».

Сайт <http://www.art.rin.ru/> – «Образотворче мистецтво і фотографія».

Сайт <http://www.hermitagemuseum.org/> – «Ермітаж».

Сайт <http://www.artyx.ru/> – «Історія мистецтв».

Сайт <http://www.artofukraine.com/> – «Art of Ukraine».

Сайт http://library.vspu.edu.ua/html/posilan_disciplini.html – каталог посилань на ресурси Інтернет «Навчальні дисципліни» (посилання на дисципліну «Мистецтво»).

Сайт http://bestmethodist.ucoz.ru/load/khudozhestvennaja_kultura/21 – розділ «Художня культура» на сайті методиста Газімагомедової Оксани (м. Харцизск)

Інформаційні ресурси, які використовуються у позаурочній діяльності. Позаурочна діяльність включає в себе науково-дослідницьку роботу, участь в олімпіадах, телекомунікаційних проектах. В організації дослідницької роботи у процесі підготовки до проектів інтернет-ресурси можуть бути використані в якості джерела інформації, способу спілкування з партнерами проектів.

Дистанційні олімпіади, інтернет-олімпіади, телекомунікаційні проекти, науково-дослідницька діяльність з використанням ресурсів Інтернету в свою чергу створює всі умови для самоосвіти, розширення світогляду, розвитку глобального мислення.

Приклади інтернет-олімпіад:

http://bestmethodist.ucoz.ru/load/khudozhestvennaja_kultura/materialy_k_urokam/zadaniya_internet_olimpiady_2011/22-1-0-249 – тут можна завантажити приклади завдань для інтернет-олімпіади для учнів 9-10 класів з предмету «Художня культура» 2011 року.

http://artolymp2010.narod.ru/zadanie_mxk1.html – приклад дистанційної олімпіади із завданнями різних турів з предметів мистецтва.

Таким чином, активне залучення старшокласників до роботи у читальному залі (медіатеці), впровадження в шкільну практику уроків у читальному залі (медіатеці) робить процес навчання і викладання більш цікавим, якісним, результативним, впливає на розвиток емоційної сфери учнів. Це сприяє формуванню уяви, фантазії, образного мислення старшокласників. Поєднання дидактичних функцій комп'ютера з традиційними засобами навчання, збагачення і наповнення навчального процесу новими формами роботи, створення інноваційних методик викладання світової художньої культури у старших класах сприяє більш ефективному засвоєнню знань та їх реалізації в творчій діяльності старшокласників.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті// Освіта України. – 2001. – №1. – С. 22-25.
2. Обрізан К.М. Програмні засоби навчального призначення // Інформатизації середньої освіти програмні засоби, технології досвід, перспективи / За ред. В.М.Мадзігона, Ю.О.Дорошенко. – К. : Педагогічна думка, 2003. – С. 156-165.
3. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Авт. кол. за ред. Ю.І.Машбиця. – К. : ІЗМН, 1997. – 152с.
4. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко / За ред. О.І. Пометун – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
5. Столяров Ю. Н. Что такое медиатека и как она воюет со школьной библиотекой / Ю. Н. Столяров – М.: Школьная библиотека, 2006. – 125 с.
6. Шлыкова О. В. Культура мультимедиа: Учебное пособие для студентов – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 224 с.

The article is sanctified to the problem of introduction of innovative pedagogical technologies on the lessons of world artistic culture. The value of reading-room (mediafolders) is described in the process of capture of this course senior pupils. Principle of self-education, which assists to development of skills of educational-educator work on the basis of the complex mastering of the articles of humanitarian cycle and also expansion of world view of students, is considered.

Key words: educational process, self-education, activation of pedagogical process, world artistic culture, library, mediafolder, students of higher forms.